

Research
Article

A Comparison of Basic Personality Traits Based on Eysenck's Theory in Fathers of Adolescents with High versus Low Vulnerability to Addiction

Ali Mohamadzadeh¹, Simin Pourthaghi², Mina Golkarian³

Received: 2025/10/08

Accepted: 2025/12/31

Abstract

Objective: The present study aimed to compare the basic personality traits (based on Eysenck's theory) in fathers of adolescents with high and low vulnerability to addiction. **Method:** The present research was a descriptive, causal-comparative study. The statistical population consisted of all male adolescent students in the second period of secondary school in Tabriz and their fathers in the academic year 2024. Sampling was performed using a purposive method. Out of 250 male adolescents, 40 individuals with high scores and 40 individuals with low scores on the Iranian addiction potential scale were selected based on two standard deviations above and below the mean. The Eysenck personality questionnaire was also completed by the fathers of the selected adolescents as the sample. The data were analyzed using multivariate analysis of variance (MANOVA) in SPSS-26. **Results:** There was a significant difference in the personality traits between the fathers of adolescents scoring high and low on the addiction potential scale. Specifically, fathers of adolescents with higher susceptibility to addiction scored higher on the traits of neuroticism, extraversion, and psychoticism. **Conclusion:** The pattern of differences suggests that specific personality traits of fathers can be associated with greater adolescent vulnerability to addiction. Therefore, educational and therapeutic interventions, by focusing on the modification and adjustment of fathers' personality traits, can play a role in reducing the potential predisposition to addiction in their adolescent sons.

Keywords: Addiction propensity, Parental personality traits, Eysenck's theory, Adolescents

1. Corresponding Author: Professor, Department of Psychology, Payam-e-Noor University, Tehran, Iran. Email: a_mohammadzadeh@pnu.ac.ir

2. MA, Department of Psychology, Payam-e-Noor University, Tehran, Iran.

3. MA, Department of Psychology, Payam-e-Noor University, Tehran, Iran.

مقایسه صفات بنیادین شخصیت بر اساس نظریه آیزنک در پدران نوجوانان با آسیب پذیری بالا و پایین به اعتیاد

علی محمدزاده^۱، سمین پورتقی^۲، مینا گلکاریان^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۰/۱۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۱۶

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف مقایسه صفات بنیادین شخصیت بر اساس نظریه آیزنک در پدران نوجوانان با آسیب پذیری بالا و پایین به اعتیاد انجام شد. **روش:** پژوهش حاضر توصیفی از نوع علی-مقایسه‌ای بود. جامعه آماری شامل تمامی دانش آموزان نوجوان پسر دوره دوم متوسطه شهر تبریز و پدران آنان در سال ۱۴۰۳ بود. نمونه‌گیری به صورت هدفمند انجام شد و از بین ۲۵۰ نفر از نوجوانان پسر، ۴۰ نفر با نمرات بالا و ۴۰ نفر با نمرات پایین بر روی مقیاس ایرانی آمادگی برای اعتیاد بر اساس دو انحراف معیار بالاتر و پایین تر از میانگین انتخاب شدند. پرسش‌نامه شخصیتی آیزنک نیز توسط پدران نوجوانان انتخابی به عنوان نمونه تکمیل شد. داده‌ها با استفاده از تحلیل واریانس چندمتغیری در نرم افزار اسپاس پی اس نسخه ۲۶ تحلیل شدند. **یافته‌ها:** بین صفات شخصیتی پدران نوجوانان با نمرات بالا و پایین در مقیاس آمادگی به اعتیاد تفاوت معنی داری وجود داشت. بطور خاص، پدران نوجوانانی که آمادگی بیشتری برای اعتیاد داشتند، در ویژگی‌های روان آزرده‌گرایی، برون‌گرایی و روان‌گسسته‌گرایی نمرات بالاتری داشتند. **نتیجه‌گیری:** الگوی تفاوت‌ها حاکی از آن است که ویژگی‌های شخصیتی خاص پدران می‌تواند با آسیب‌پذیری بیشتر نوجوانان در برابر اعتیاد مرتبط باشد. بنابراین، مداخلات آموزشی و درمانی می‌تواند با تمرکز بر اصلاح و تعدیل ویژگی‌های شخصیتی پدران در کاهش گرایش به اعتیاد احتمالی در پسران نوجوان این پدران نقش داشته باشند.

کلیدواژه‌ها: آمادگی برای اعتیاد، صفات شخصیت والدین، نظریه آیزنک، نوجوانان

۱. نویسنده مسئول: استاد، گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. پست الکترونیک:

a_mohammadzadeh@pnu.ac.ir

۲. کارشناسی ارشد، گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۳. کارشناسی ارشد، گروه روان‌شناسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

مقدمه

گرایش به مواد به عنوان یکی از مشکلات رفتاری در جامعه بشری از پیچیده‌ترین پدیده‌های انسانی محسوب می‌شود که ابعاد مختلف روانی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی دارد. آمار منتشر شده حاکی از افزایش شدت و پیچیدگی وضعیت مصرف مواد در سطح جهان و ایران می‌باشد. بر اساس گزارش جهانی در سال ۲۰۲۴ تعداد ۳۹/۵ میلیون انسان در دنیا از اختلالات مصرف مواد رنج می‌برند (دفتر مقابله با مواد و جرم سازمان ملل^۱، ۲۰۲۴) و در ایران هم شاهد افزایش ابتلا به این اختلالات هستیم. گسترش روز افزون گرایش به اعتیاد در کشور ما به معضل بزرگی تبدیل شده است و اغلب قربانیان آن نوجوانان هستند، چرا که نوجوانان در فرایند تحولی خود و گذر از کودکی به سمت بزرگسالی با تغییرات رفتاری، شناختی و هیجانی عمده‌ای مواجه می‌گردند (حسینی و همکاران، ۲۰۲۲). علیرغم به کارگیری مداخلات متنوع برای رسیدگی به پیامدهای بهداشتی مصرف و وابستگی به مواد، میزان بالای عود همچنان یک چالش مهم است (عامری و نجفی، ۱۴۰۴). بر اساس گزارش ملی مرور وضعیت مواد مخدر (۱۴۰۲)، میانگین سن شروع مصرف مواد مخدر در ایران ۲۲/۵ سال برآورد شده است و حدود ۶۷ درصد از افراد وابسته به مواد مصرف مواد را قبل از ۲۵ سالگی آغاز کرده‌اند. این یافته حاکی از آسیب‌پذیری قابل توجه قشر جوان و نوجوان است. دوره نوجوانی دوره‌ای حساس از رشد است که در آن رفتارهای مصرف مواد، سیگار و سایر موارد شایع می‌باشد (ژیانگ^۲ و همکاران، ۲۰۲۵؛ کنرود^۳ و همکاران، ۲۰۲۵). بنابراین، شناسایی عوامل مرتبط با گرایش به اعتیاد حائز اهمیت است.

خانواده و ویژگی‌های رفتاری و شخصیتی والدین در دوران کودکی نقش مهمی در بروز مشکلات رفتاری فرزندان در مراحل بعدی رشد آنها دارد (لی^۴ و همکاران، ۲۰۲۴). طبق مطالعات صورت گرفته، نگرش‌ها، اعتقادات و رفتارهای والدین عامل بسیار مهمی در تکوین شخصیت و هویت فرزندان و همچنین گرایش آنها به سمت رفتارهای پرخطر و

1. united nations office on drugs and crime (UNODC)
2. Xiang

3. Conrod
4. Li

اعتیاد و گرایش به مصرف مواد محسوب می‌گردد (فیشر^۱ و همکاران، ۲۰۲۵؛ رابسون^۲ و همکاران، ۲۰۲۳). بر اساس مطالعات و نظریه پردازی‌ها، گرایش به رفتارهای پرخطر و مصرف مواد در دوران کودکی ریشه دارد و به طور خاص تحت تاثیر زندگی خانوادگی و ویژگی‌های رفتاری و شخصیتی والدین است (اینانلو و همکاران، ۱۴۰۱). والدین اولین کسانی هستند که با کودک ارتباط برقرار می‌کنند و اثربخش‌ترین تعاملات را در شکل‌گیری شخصیت او ایفاء می‌نمایند (چو^۳ و همکاران، ۲۰۱۶) و اکثر مشکلات رفتاری کودکان و نوجوانان منعکس‌کننده شرایط پیچیده بین فردی اعضای خانواده به ویژه والدین است (ریباس^۴ و همکاران، ۲۰۲۴؛ کانل^۵ و همکاران، ۲۰۲۵). مطالعات در این زمینه به این نتیجه دست یافته‌اند که عملکرد ضعیف خانواده در میان نوجوانان چینی با بروز اضطراب و افسردگی و اعتیاد در ارتباط است (شی و وانگ^۶، ۲۰۱۷).

نقش ویژگی‌های شخصیتی پدر در شکل‌دهی شخصیت و مصرف مواد در نوجوانان بسیار برجسته و مهم است. پدر به عنوان الگوی مردانه اصلی و قدرتمند در خانواده تاثیر عمیقی بر هویت و رفتار فرزندان دارد. مطالعات متعدد نشان داده‌اند که شخصیت پدر و کیفیت رابطه او با نوجوان نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری ویژگی‌های شخصیتی فرزند به ویژه در سال‌های حساس نوجوانی دارد (ونچوگووا^۷ و همکاران، ۲۰۲۲). برخلاف پدر، نقش مادر بیشتر در حمایت عاطفی و مراقبت روزمره نمود می‌یابد، اما پدر به عنوان الگویی برای استقلال، ابراز قدرت و الگوی رفتار اجتماعی عمل می‌کند که تاثیراتش در تحولات رفتاری نوجوانان از جمله گرایش به مصرف مواد پررنگ‌تر است. پدرانی که دارای ویژگی‌های مثبت شخصیتی همچون مسئولیت‌پذیری، ثبات هیجانی و رفتار حمایت‌گرانه هستند نوجوانان را به خودباوری، تاب‌آوری و کنترل هیجان بهتر هدایت می‌کنند که این مولفه‌ها موجب کاهش خطر مصرف مواد می‌شود. در مقابل، پدرانی که دارای صفات شخصیتی نامساعد مانند بی‌ثباتی هیجانی، پرخاشگری، یا فقدان ثبات

1. Fisher
2. Robson
3. Chou
4. Ribas

5. Canale
6. Shi & Wang
7. Vanchugova

رفتاری‌اند محیط خانوادگی کمتر پایدار و حمایتگرانه‌ای فراهم می‌کنند که نوجوانان را آسیب‌پذیرتر کرده و زمینه رشد رفتارهای پرخطر نظیر مصرف مواد را افزایش می‌دهند. از سوی دیگر، پدر با برقراری روابط اجتماعی گسترده و الگوسازی سبک زندگی فعال نوجوان را تحت تاثیر قرار می‌دهد و این اثرگذاری در بسیاری از موارد از نقش مادر قوی‌تر و معنادارتر است. پژوهش‌ها حاکی است که غیاب یا ضعف در عملکرد موثر پدر یا وجود رفتارهای ناسازگارانه او می‌تواند موجب سردرگمی هویتی و ناتوانی در تصمیم‌گیری‌های سازنده نوجوان شود و در نتیجه احتمال گرایش به مصرف مواد را افزایش دهد (اسکامیلا^۱ و همکاران، ۲۰۲۴).

آمادگی برای اعتیاد به مواد به معنای گرایش و تمایل بالقوه فرد به رفتارهای اعتیادگونه است (پینکوآرت و لاک^۲، ۲۰۲۵). این وضعیت می‌تواند به دو شکل ظاهر شود: نخست، فرد اشتغال ذهنی بالایی نسبت به مصرف مواد دارد و به طور مداوم به آن فکر می‌کند؛ دوم، در صورت قرار گرفتن در معرض مواد مخدر، احتمال مصرف آن به میزان قابل توجهی افزایش می‌یابد (الهی‌نژاد و همکاران، ۲۰۲۳). آمادگی برای اعتیاد یکی از مسائلی است که می‌تواند به وسیله ویژگی‌های شخصیتی منبث از خانواده اصلی پیش‌بینی شود. ویژگی‌های شخصیتی به تفاوت فردی افراد در نحوه رفتار، احساس و عمل اشاره دارد که در دوران کودکی و نوجوانی شکل می‌گیرد و در سایر دوران تقریباً ثابت باقی می‌ماند (ریان^۳ و همکاران، ۲۰۲۱). بعضی از افراد با ویژگی‌های شخصیتی خاص و ساختار خانواده نامناسب بیشتر مستعد رفتارهای اعتیادگونه هستند. آمادگی برای اعتیاد در فرزندان خانواده‌های با ساختار نامناسب که صمیمیت بین اعضاء کم است و مشکلاتی در ساختار قدرت و مرزهای بین اعضاء وجود دارد بیشتر است (نولان-کدی و شارپ^۴، ۲۰۲۴).

ویژگی‌های شخصیتی والدین می‌تواند با گرایش نوجوانان به اعتیاد مرتبط باشد (رینولدز^۵ و همکاران، ۲۰۲۳). اگرچه هنوز در مورد ساختار بنیادی صفات شخصیتی اختلاف نظرانی وجود دارد اما اکنون اکثر محققان شخصیت مدل سه عاملی آیزنگ^۶ و

1. Escamilla

2. Pinquart & Lauk

3. Ryan

4. Nolan-Cody & Scharp

5. Reynolds

6. Eysenck

مدل پنج عاملی (شامل روان آزرده‌گرایی، برون‌گرایی، انعطاف‌پذیری، توافق‌پذیری و با وجدان بودن) را پذیرفته‌اند (بوچر^۱ و همکاران، ۲۰۱۹؛ مینکو^۲ و همکاران، ۲۰۲۲). محیط خانواده اولین و بادوام‌ترین عاملی است که در شخصیت افراد تاثیر می‌گذارد. در تحلیل‌های روانشناختی وجود خلا عاطفی در فرد زمینه مساعد برای اعتیاد شناخته شده است (رینولدز و همکاران، ۲۰۲۳). به طور کلی، در خانواده‌های متشنج رابطه عاطفی و صمیمی بین والدین و نیز بین والدین و فرزندان آنها شکل نمی‌گیرد، نیازهای جسمی و روانی فرزندان تامین نمی‌شود، از کمبود محبت رنج می‌برند و برای پر کردن این خلا به محیط بیرون از خانه و سپس اعتیاد گرایش پیدا می‌کنند. فردی که در یک محیط پرتنش و جو خانوادگی پرتنش زندگی می‌کند سعی می‌کند از این محیط پرتنش فرار نموده و به یک محیط امن و بی‌تنش پناه ببرد. این فرد وقتی وارد جامعه می‌شود ممکن است گرفتار پخش‌کننده‌های مواد مخدر و دوستان مصرف‌کننده شوند و برای آرام کردن خود به مواد مخدر روی آورند (پینکوارت و گوچالیو^۳، ۲۰۲۵). از سوی دیگر، در خانواده‌های ازهم‌گسیخته، خصوصا در مواردی که یکی از والدین یا هر دو دچار اعتیاد هستند، فرایند اجتماعی‌شدن کودکان و نوجوانان به درستی تحقق نمی‌یابد. در این شرایط، ساختار خانواده دچار اختلال می‌شود و نظارت و کنترل اجتماعی مؤثر کاهش می‌یابد، وضعیتی که می‌تواند زمینه‌ساز افزایش تمایل فرزندان به مصرف مواد مخدر گردد. این مسئله با توجه به نرخ بالای شیوع اعتیاد، کاهش سن شروع مصرف مواد به دوره نوجوانی، میزان بالای عود پس از ترک، و فقدان درمان قطعی برای اعتیاد از اهمیت ویژه‌ای خصوصا در جمعیت نوجوان برخوردار است (مانیکا^۴ و همکاران، ۲۰۲۴).

مطالعات جدید نشان می‌دهد که ویژگی‌های شخصیتی والدین و نوجوانان نقش مهمی در آمادگی به اعتیاد دارد. به طور مثال، اسکامیلا و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی گزارش کردند که نوجوانان با نمرات بالا در آمادگی برای اعتیاد صفات شخصیتی منفی مانند روان‌رنجورخویی بالا و وجدان‌مداری و توافق‌پذیری پایین‌تری داشتند و والدینی که

بی تفاوت بودند بیشتر در گروه خطر بالا قرار گرفتند. همچنین، رابسون و همکاران (۲۰۲۳) نشان دادند که روان‌رنجورخویی والدین از طریق تأثیر بر شخصیت نوجوانان با رفتارهای مشکل‌زا و گرایش به اعتیاد ارتباط مستقیم دارد، در حالی که وجدان‌مداری مادر نقش محافظتی ایفا می‌کند. علاوه بر این، فراتحلیلی در سال ۲۰۲۴ ارتباط معناداری میان سبک‌های فرزندپروری و صفات مدل پنج‌عاملی شخصیت نوجوانان از جمله روان‌رنجورخویی و وجدان‌مداری نشان داد که این عوامل در گرایش به اعتیاد تأثیرگذار هستند (تهرانی و همکاران، ۲۰۲۴). احمدی و همکاران (۱۳۹۱) نشان دادند میانگین نمرات افراد وابسته به مواد نسبت به گروه عادی در متغیرهای سبک‌های دفاعی رشدنیافته، روان‌آزردگی و ویژگی‌های شخصیتی روان‌رنجوری و برون‌گرایی بیشتر و در متغیر سبک‌های دفاعی رشدیافته کمتر بود. حسینی کتکی و همکاران (۱۳۹۵) نشان دادند که در رابطه با پرخاشگری بین افراد وابسته به مواد و افراد عادی تفاوت معنی‌داری وجود داشت، بدین صورت که نمرات مؤلفه‌های پرخاشگری در افراد وابسته به مواد بیشتر از افراد عادی بود. این نتایج بیانگر اهمیت توجه به ترکیب تیپ شخصیتی والدین و نوجوانان در پیش‌بینی و پیشگیری از آمادگی برای اعتیاد است.

با در نظر گرفتن آمار نگران‌کننده شیوع و پیامدهای اعتیاد، کاهش سن گرایش به مواد و نقش محوری خانواده به ویژه پدر در شکل‌گیری شخصیت و رفتارهای نوجوان، شناسایی عوامل پیش‌بینی‌کننده خطر در بستر خانواده از اولویت بالایی برخوردار است. اگرچه مطالعات متعددی به بررسی رابطه متغیرهای خانوادگی با اعتیاد پرداخته‌اند، اما مقایسه ویژگی‌های شخصیتی پدران نوجوانان دارای آمادگی بالا و پایین برای اعتیاد بر اساس نظریه آیزنک در ادبیات پژوهشی داخلی مورد بررسی قرار نگرفته است و بررسی آن می‌تواند نقشه راه دقیق‌تری برای طراحی برنامه‌های پیشگیری اولیه و مداخلات خانوادگی هدفمند با محوریت پدران به عنوان گروه هدف اصلی فراهم آورد. بر این اساس، پژوهش حاضر در پی پاسخ به این پرسش بود که آیا بین صفات شخصیتی پدران (بر اساس نظریه آیزنک) نوجوانان با آمادگی بالا و پایین برای اعتیاد تفاوت وجود دارد؟

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

این پژوهش از نوع تحقیقات توصیفی و با روش علی-مقایسه‌ای انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل همه دانش‌آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر تبریز و پدران آنان در سال ۱۴۰۳ بود. با توجه به اهداف پژوهش، نمونه‌ای به حجم ۲۵۰ دانش‌آموز به روش نمونه‌گیری هدفمند و در دو مرحله انتخاب شد: در مرحله اول، با هماهنگی اداره آموزش و پرورش ناحیه ۳ تبریز و مدیران مدارس پسرانه دوره دوم متوسطه، ۱۲ مدرسه به روش در دسترس انتخاب شدند و از بین ۳۲۰ دانش‌آموز واجد شرایط، ۲۵۰ نفر به عنوان نمونه اولیه انتخاب شدند. در مرحله دوم، پرسش‌نامه مقیاس ایرانی آمادگی برای اعتیاد در بین این ۲۵۰ نفر اجرا شد و بر اساس نمرات کسب شده، دانش‌آموزان به دو گروه تقسیم شدند: گروه اول شامل ۴۰ دانش‌آموز با نمرات بالا (دو انحراف معیار بالاتر از میانگین) و گروه دوم شامل ۴۰ دانش‌آموز با نمرات پایین (دو انحراف معیار پایین‌تر از میانگین). در نهایت، پرسش‌نامه شخصیتی آیزنک توسط پدران این ۸۰ دانش‌آموز انتخاب شده تکمیل گردید. حجم نمونه بر اساس جدول مورگان برای جامعه آماری بیشتر از ۱۰۰۰۰ نفر می‌بایستی ۳۸۴ نفر در نظر گرفته می‌شد، اگرچه تعداد ۲۵۰ نفر از عدد محاسبه شده توسط فرمول نمونه‌گیری کمتر است، اما برای هدف اصلی پژوهش که تشکیل دو گروه متضاد برای مقایسه بود کاملاً کافی و بهینه می‌باشد.

ابزار

۱- مقیاس آمادگی اعتیاد^۱: این مقیاس توسط وید^۲ و همکاران (۱۹۹۲) در چارچوب پرسش‌نامه شخصیت چند وجهی مینه سوتا- نسخه دوم با هدف سنجش استعداد و تمایل بالقوه فرد به مصرف مواد ساخته شده است. نسخه ایرانی مقیاس آمادگی اعتیاد با توجه به شرایط اجتماعی روانی جامعه ایرانی توسط زرگر (۱۳۸۵) اعتبارسنجی شده و مورد تایید قرار گرفته است. این مقیاس دارای ۳۶ آیتم و ۵ سوال دروغ سنج است. نمره‌گذاری پرسش‌نامه به صورت طیف لیکرت از کاملاً مخالف (نمره صفر) تا کاملاً موافقم (نمره ۳)

است. حداقل و حداکثر نمره قابل کسب در این مقیاس به ترتیب ۰ و ۱۰۸ است و نمره بالاتر نشان‌دهنده آمادگی بیشتر برای اعتیاد است. این مقیاس در نسخه اصلی خود به صورت تک‌بعدی طراحی شده و در اجرای ایرانی نیز عمدتاً به عنوان یک مقیاس واحد در نظر گرفته می‌شود. روایی ملاکی پرسش‌نامه از طریق اجرا روی دو گروه وابسته و غیر وابسته به مواد در سطح ۰/۰۱ معنادار گزارش گردیده است (کرمی‌راد و همکاران، ۱۳۹۳). در مطالعه کرمی‌راد و همکاران (۱۳۹۳) همسانی درونی پرسش‌نامه ۰/۹۰ و در مطالعه امان‌الهی و همکاران (۱۳۹۰) برابر ۰/۸۸ گزارش شده است. در مطالعه حاضر، آلفای کرونباخ در گروه‌های با آسیب‌پذیری بالا و پایین به اعتیاد به ترتیب ۰/۹۲ و ۰/۸۹ بدست آمد.

۲- پرسش‌نامه شخصیتی آیزنگ: این پرسش‌نامه توسط آیزنک و آیزنک (۱۹۷۵) با هدف ارزیابی صفات بنیادین شخصیت بر اساس نظریه سه عاملی ساخته شد. این پرسش‌نامه در فرم بزرگسالان خود دارای ۵۷ گویه است که به صورت «بله» (نمره ۱) و «خیر» (نمره ۰) پاسخ داده می‌شوند. نمره‌گذاری آن با استفاده از کلید مشخص انجام می‌شود که بر اساس آن برای برخی از گویه‌ها پاسخ «بلی» و برای برخی دیگر پاسخ «خیر» نمره ۱ دریافت می‌کند که نشان‌دهنده وجود سوالات معکوس در ساختار آن است. این پرسش‌نامه چهار خرده‌مقیاس اصلی دارد: روان‌آزرده‌گرایی (حدود ۲۳ سوال، دامنه نمره ۰-۲۳)، برون‌گرایی (حدود ۲۱ سوال، دامنه نمره ۰-۲۱)، روان‌گسسته‌گرایی (حدود ۲۵ سوال، دامنه نمره ۰-۲۵) و مقیاس دروغ‌سنج (حدود ۲۱ سوال، دامنه نمره ۰-۲۱). گزارش‌سازنده این پرسش‌نامه حاکی از ضریب آلفای کرونباخ بین ۰/۷۶ تا ۰/۹۰ برای مردان و ۰/۷۶ تا ۰/۸۵ برای زنان و همچنین پایایی بازآزمایی آن در مردان ۰/۷۶ تا ۰/۸۳ و در زنان ۰/۸۰ تا ۰/۸۹ است. در ایران، پایایی پرسش‌نامه به روش آزمون-بازآزمون با فاصله یکماه در مردان ۰/۷۶ تا ۰/۸۳ و برای زنان ۰/۸۰ تا ۰/۸۹ بدست آمده و پایایی به روش بازآزمایی بین ۰/۷۲ تا ۰/۹۲ گزارش شده است (خیراللهی و همکاران، ۱۴۰۳). در مطالعه حاضر، آلفای کرونباخ برای مقیاس‌های روان‌آزرده‌گرایی، برون‌گرایی، روان‌گسسته‌گرایی و دروغ‌سنج به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۹۰، ۰/۸۸ و ۰/۸۹ بدست آمد.

روش اجرا

برای اجرای پژوهش، ابتدا مجوزهای لازم از مراجع ذیصلاح و مدیران مدارس مربوطه اخذ شد. سپس، با هماهنگی مدیران و مشاوران مدارس، دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تبریز که تمایل به شرکت در پژوهش داشتند، شناسایی شدند. مقیاس ایرانی آمادگی برای اعتیاد بر روی دانش‌آموزان اجرا شد تا میزان آمادگی آن‌ها برای مصرف مواد مشخص گردد. بر اساس نمرات کسب‌شده در این مقیاس، دو گروه مجزا شامل ۴۰ نفر با نمرات بالا (دو انحراف معیار بالاتر از میانگین) به عنوان گروه پرخطر و ۴۰ نفر با نمرات پایین (دو انحراف معیار پایین‌تر از میانگین) به عنوان گروه کم‌خطر انتخاب شدند. پس از انتخاب گروه‌ها، پژوهشگران توضیحاتی در مورد اهداف مطالعه، محرمانه بودن اطلاعات و نحوه تکمیل پرسش‌نامه ارائه کردند. پدران این نوجوانان پس از اعلام رضایت آگاهانه، پرسش‌نامه شخصیت آیزنک را تکمیل کردند. مدت زمان تقریبی تکمیل پرسش‌نامه‌ها ۳۰ تا ۴۵ دقیقه بود. در صورت وجود هرگونه ابهام، پژوهشگر به شرکت‌کنندگان راهنمایی‌های لازم را ارائه داد. در این پژوهش، ملاک‌های ورود شامل رضایت آگاهانه پدر و دانش‌آموز، سکونت در شهر تبریز، عدم سابقه تشخیص اختلالات شدید روان‌پزشکی در پدر (بر اساس خوداظهاری) و عدم مصرف مواد مخدر توسط دانش‌آموز (بر اساس خوداظهاری) بود و ملاک‌های خروج شامل عدم تکمیل کامل پرسش‌نامه‌ها، ارائه پاسخ‌های ناقص یا غیرواقعی و تمایل به انصراف از ادامه همکاری در هر مرحله از پژوهش بود. داده‌ها از طریق تحلیل واریانس چندمتغیری در نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ تحلیل شدند.

یافته‌ها

میانگین سن پدران نوجوانان با آمادگی بالا برای اعتیاد برابر با ۵۳/۲۴ سال و در گروه پدران نوجوانان با آمادگی پایین برای اعتیاد برابر با ۵۱/۹۳ سال بود. در مورد تحصیلات پدران نوجوانان با آمادگی بالا برای اعتیاد، ۶ نفر دیپلم یا کمتر، ۲۵ نفر دارای مدرک کارشناسی و ۹ نفر دارای مدرک کارشناسی ارشد یا بالاتر بودند. در گروه پدران نوجوانان

با آمادگی پایین برای اعتیاد، این تعداد به ترتیب ۵ نفر، ۲۷ نفر و ۸ نفر بود این شاخص‌ها نشان می‌دهد که تقریباً دو گروه از نظر متغیرهای جمعیت‌شناختی همگن بودند.

جدول ۱ آماره‌های توصیفی و نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنف (نرمال بودن توزیع داده‌ها) را برای همه متغیرها در دو گروه نشان می‌دهد.

جدول ۱: آماره‌های توصیفی و آزمون نرمال بودن نمرات ویژگی‌های شخصیتی پدران نوجوانان

پدران با آمادگی بالا برای اعتیاد			پدران با آمادگی پایین برای اعتیاد					متغیرها
میانگین	انحراف استاندارد	آماره k-s	معنی‌داری	میانگین	انحراف استاندارد	آماره k-s	معنی‌داری	
۱۹/۵۱	۴/۲۲	۰/۱۱	۰/۲۱	۱۲/۸۱	۳/۷۴	۰/۱۲	۰/۲۱	روان‌آزرده‌گرایی
۱۵/۹۷	۳/۸۲	۰/۱۴	۰/۱۷	۹/۰۷	۳/۶۵	۰/۱۴	۰/۱۴	برون‌گرایی
۱۱/۳۵	۳/۳۲	۰/۱۵	۰/۱۶	۷/۷۱	۳/۲۵	۰/۱۴	۰/۱۸	روان‌گسسته‌گرایی

بر اساس نتایج جدول ۱، نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنف نشان داد که توزیع داده‌ها در هر دو گروه نرمال بود ($p > ۰/۰۵$). همچنین جدول ۲ پیش‌فرض همگنی واریانس با آزمون لوین و پیش‌فرض همگنی ماتریس‌های واریانس-کوواریانس با آزمون ام-باکس را نشان می‌دهد.

جدول ۲: نتایج آزمون لوین و ام-باکس برای متغیرهای شخصیتی پدران

متغیرها	F	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	معنی‌داری	آزمون ام-باکس
روان‌آزرده‌گرایی	۳/۰۴	۱	۷۸	۰/۰۹	M=۱۲/۳۳
درون‌گرایی-برون‌گرایی	۰/۸۲	۱	۷۸	۰/۴۲	F=۱/۹۱
روان‌گسسته‌گرایی	۰/۱۶	۱	۷۸	۰/۱۷	معنی‌داری=۰/۰۶۶

نتایج حاصل از آزمون لوین در جدول ۲ نشان داد که پیش‌فرض همگنی واریانس‌ها برای صفات شخصیت برقرار است ($p > ۰/۰۵$). نتایج آزمون ام-باکس نیز حاکی از همگنی ماتریس‌های واریانس-کوواریانس بود ($p > ۰/۰۵$). جدول ۳ نتایج آزمون‌های چندمتغیری برای متغیرها را نشان می‌دهد.

جدول ۳ نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری برای تفاوت صفات شخصیتی پدران نوجوانان با آمادگی بالا و پایین برای اعتیاد

آزمونها	ارزش	F	معناداری	اندازه اثر
اثر پیلاهی	۰/۵۵	۴۲/۱۵	*۰/۰۰۱	۰/۵۷
لامبدای ویلکز	۰/۴۴	۴۲/۱۵	*۰/۰۰۱	۰/۵۷
اثر هتلینگ	۱/۲۹	۴۲/۱۵	*۰/۰۰۱	۰/۵۷
بزرگترین ریشه روی	۱/۲۹	۴۲/۱۵	*۰/۰۰۱	۰/۵۷

* $p \leq 0/001$

بر اساس جدول ۳، سطح معنی داری آزمون لامبدای ویلکز قابلیت استفاده از تحلیل واریانس چند متغیری را مجاز می‌شمارد. این نتیجه نشان می‌دهد که بین دو گروه حداقل از نظر یکی از ابعاد شخصیت تفاوت معنی داری وجود دارد ($p \leq 0/001$). جدول ۴ نتایج اثرات بین گروهی تحلیل واریانس چندمتغیری را برای متغیرها نشان می‌دهد.

جدول ۴: نتایج تحلیل واریانس برای تفاوت صفات شخصیتی پدران نوجوانان با آمادگی بالا و پایین برای اعتیاد

متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معناداری	اندازه اثر
روان آزرده‌گرایی	۱۰۳۱/۸۲	۱	۱۰۳۱/۸۲	۴۰/۴۵	*۰/۰۰۱	۰/۴۱
برون‌گرایی	۹۹۹/۷۷	۱	۹۹۹/۷۷	۴۹/۲۲	*۰/۰۰۱	۰/۴۱
روان‌گسسته‌گرایی	۱۸۸/۳۱	۱	۱۸۸/۳۱	۱۹/۳۹	*۰/۰۰۱	۰/۱۷

* $p \leq 0/001$

نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری در جدول ۴ نشان داد که تفاوت بین گروه‌ها در متغیرهای وابسته معنادار بود و تفاوت معناداری در روان‌آزرده‌گرایی ($F=40/45, p \leq 0/001$)، برون‌گرایی ($F=49/22, p \leq 0/001$) و روان‌گسسته‌گرایی ($F=19/39, p \leq 0/001$) مشاهده شد. این نتایج نشان می‌دهد که پدران نوجوانان با آمادگی بیشتر برای اعتیاد در ویژگی‌های روان‌آزرده‌گرایی، برون‌گرایی و روان‌گسسته‌گرایی نمرات بالاتری داشتند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر مقایسه صفات شخصیت پدران نوجوانان با آمادگی بالا و پایین برای اعتیاد بر اساس نظریه آیزنک بود. یافته پژوهش نشان داد که صفات شخصیتی پدران نوجوانان با نمرات بالا و پایین در مقیاس آمادگی برای اعتیاد متفاوت بود، به طوری که پدران نوجوانان با آمادگی بیشتر برای اعتیاد در ویژگی‌های روان‌آزرده‌گرایی، برون‌گرایی و روان‌گسسته‌گرایی نمرات بالاتری داشتند. یافته بدست آمده در مدل سه عاملی به طور ضمنی با نتایج پینکوارت و لاک (۲۰۲۵)، قدرتی و همکاران (۱۴۰۱)، رینولدز و همکاران (۲۰۲۳)، فیشر و همکاران (۲۰۲۵)، و هومل^۱ و همکاران (۲۰۱۳) همسو می‌باشد.

بالا بودن ویژگی روان‌آزرده‌گرایی در پدران نشان‌دهنده سطح بالای ناپایداری هیجانی، اضطراب و واکنش‌پذیری شدید به محرک‌های استرس‌زا است. از منظر نظریه یادگیری اجتماعی بندورا، این والدین الگوهای ناسازگاری از مدیریت هیجان را برای نوجوانان خود مدل‌سازی می‌کنند. در چنین فضای پرتنش و پیش‌بینی‌ناپذیری نوجوان برای کاهش استرس و دستیابی به آرامش کوتاه‌مدت ممکن است به مصرف مواد مخدر روی آورد که به عنوان یک راهبرد مقابله‌ای ناسازگار عمل می‌کند. این ویژگی باعث می‌شود که فضای خانواده پرتنش، نامطمئن و همراه با استرس‌های روانی مزمن باشد. فرزندان در چنین محیطی بیشتر در معرض فشارهای روانی قرار می‌گیرند و ممکن است برای مقابله با این فشارها به مصرف مواد مخدر روی آورند، چرا که مواد در کوتاه‌مدت به کاهش اضطراب و ایجاد حالت آرامش می‌انجامند. به علاوه، والدین با این خصیصه معمولاً توان کمتری در ارائه حمایت عاطفی مؤثر و مدیریت هیجانات خود دارند که این ضعف مهارتی را به شکل ناتوانی در کنترل و هدایت رفتارهای فرزندان خود نشان می‌دهد. در نتیجه، عدم حمایت عاطفی کافی از سوی والدین و نبود یک محیط خانوادگی ایمن می‌تواند فرزندان را به سمت جستجوی هیجانات جایگزین سوق دهد. این هیجانات ممکن است از طریق عضویت در گروه‌های همسالان ناسالم، مصرف مواد یا سایر رفتارهای

پرخاطر تأمین شود. بنابراین، روان آزرده‌گی والدین نه تنها بر سبک فرزندپروری تأثیر منفی می‌گذارد، بلکه می‌تواند زمینه‌ساز گرایش فرزندان به اعتیاد و رفتارهای پرخاطر باشد. از سوی دیگر، برون‌گرایی بالای پدران که در نظریه آیزنک با گرایش به جستجوی هیجان، فعالیت‌های اجتماعی بالا و تحریک‌پذیری مشخص می‌شود می‌تواند از چند مسیر خطر اعتیاد را افزایش دهد. نخست، بر اساس نظریه رفتار مشکل‌ساز^۱ این صفت شخصیتی با گرایش به مجموعه‌ای از رفتارهای مخاطره‌آمیز از جمله مصرف مواد مرتبط است. دوم، این پدران با شبکه‌های اجتماعی گسترده‌تر و احتمالاً متنوع‌تری در ارتباط هستند که ممکن است دسترسی نوجوان به مواد یا گروه‌های همسال مصرف‌کننده را تسهیل کند (فرانکین و پریزنه^۲، ۲۰۲۵). سوم، طبق نظریه سبک‌های فرزندپروری، برون‌گرایی افراطی ممکن است با کاهش نظارت مستقیم و کیفیت وقت‌گذرانی با نوجوان همراه باشد، چرا که این پدران زمان و انرژی بیشتری را در خارج از خانه صرف می‌کنند. پدران برون‌گرا خصوصاً آن‌هایی که افرادی که رفتارهای پرخاطر را نشان می‌دهند معمولاً سبک زندگی فعال و پرتحرکی دارند که در آن ممکن است حضور در موقعیت‌ها و شبکه‌های اجتماعی گسترده و متنوع باشد (رابسون و همکاران، ۲۰۲۳). این گسترش شبکه‌های ارتباطی و ارتباط با افراد دارای گرایش‌های پرخاطر زمینه‌ساز دسترسی و الگوگیری نوجوانان به رفتارهای مشابه می‌شود. مطالعات همچنین بیان می‌کنند که نوجوانان تمایل دارند رفتار والدین به ویژه پدرانی که الگوی مهم و قابل احترام برای آن‌ها هستند را مدل‌سازی کنند. این الگوگیری رفتاری به ویژه زمانی تقویت می‌شود که رابطه والد-فرزند قوی، حمایتگرانه و مثبت باشد. پدران برون‌گرای فعال ممکن است نوجوانان را به شرکت در فعالیت‌های اجتماعی تشویق کنند، اما اگر این فعالیت‌ها شامل گروه‌هایی با گرایش‌های پرخاطر باشند احتمال گرایش فرزندان به مصرف مواد مخدر افزایش می‌یابد (اسکامیلا و همکاران، ۲۰۲۴). علاوه بر این، برون‌گرایی بالا ممکن است با کاهش میزان نظارت مستقیم بر رفتار نوجوانان همراه باشد، زیرا پدران بیشتر زمان خود را در بیرون از منزل و در تعاملات اجتماعی می‌گذرانند. این موضوع به همراه فراهم کردن دسترسی احتمالی به

فرصت‌های کشف هیجان و تجاربی که لزوماً امن نیستند، خطر گرایش به اعتیاد را بالا می‌برد. فقدان نظارت کافی والدین از عوامل شناخته شده افزایش خطر گرایش به مصرف مواد در نوجوانان است. در کنار این‌ها، برون‌گرایی ممکن است بر کیفیت حمایت عاطفی والدین تأثیر بگذارد، به گونه‌ای که پدران بسیار برون‌گرا به دلیل مشغله‌های اجتماعی و فعالیت‌های بیرونی توجه عاطفی و حمایتی کمتری ارائه کنند که این امر باعث بروز احساس بی‌پناهی و خلأ عاطفی در نوجوانان می‌شود و زمینه‌ساز جستجوی هیجانات جایگزین مانند مصرف مواد مخدر خواهد بود. بنابراین، برون‌گرایی بالای پدران می‌تواند از طریق الگوبرداری رفتارهای پرخطر، فراهم کردن فرصت‌های تماس با گروه‌های پرخطر، کاهش نظارت والدین و کاهش حمایت عاطفی مؤثر زمینه‌ساز افزایش آمادگی و گرایش نوجوانان به اعتیاد شود. این یافته اهمیت مداخلات خانوادگی هدفمند را که بر بهبود مهارت‌های فرزندپروری، تقویت نظارت و حمایت عاطفی پدران متمرکز است دوچندان می‌کند تا بتوان خطر گرایش به اعتیاد در نوجوانان را کاهش داد (رابسون و همکاران، ۲۰۲۳).

ویژگی روان‌گسسته‌گرایی که در نظریه آیزنک با ویژگی‌هایی چون تکانشگری، بی‌احساسی، عدم همکاری اجتماعی و سبک تفکر غیرعادی شناخته می‌شود با مکانیسم‌های متعددی خطر اعتیاد را در نوجوانان افزایش می‌دهد. نخست، از منظر عصب‌روان‌شناسی، این بعد شخصیتی با نقص در کارکردهای اجرایی از جمله بازداری پاسخ و کنترل تکانه مرتبط است. این نقص نوجوان را مستعد تصمیم‌گیری‌های تکانشی و بدون توجه به پیامدهای بلندمدت می‌کند. دوم، بر اساس نظریه دلبستگی، پدران با این ویژگی به دلیل بی‌ثباتی عاطفی و رفتاری نمی‌توانند یک پایگاه امن و قابل اتکا برای نوجوان فراهم کنند. این امر منجر به شکل‌گیری دلبستگی ناایمن و افزایش حس تنهایی و پوچی در نوجوان می‌شود که خود یک عامل خطر کلیدی برای مصرف مواد است. سوم، این پدران در ارائه نظم و ساختار مشخص در محیط خانواده ناتوان هستند که این بی‌ثباتی می‌تواند سردرگمی هویتی و کاهش تاب‌آوری نوجوان در برابر فشار همسالان را در پی داشته باشد. والدینی که چنین ویژگی‌هایی دارند معمولاً نمی‌توانند به صورت مؤثر

نقش‌های کنترلی و حمایتی خود را ایفا کنند و در نتیجه فرزندان فرصت بیشتری برای گرایش به رفتارهای مخاطره‌آمیز دارند. مطالعات نشان داده است که افراد مبتلا به اختلالات شخصیتی گسسته به دلیل تجربه احساس پوچی، ناپایداری هیجانی و ناتوانی در مدیریت استرس‌های روزمره بیشتر از سایرین در معرض مصرف مواد مخدر قرار دارند (گودرزی و اله‌دادی، ۱۴۰۳). همچنین، ویژگی‌هایی مانند تکانشگری و پرخاشگری نیز با افزایش خطر اعتیاد ارتباط مستقیم دارند. مطالعات نشان داده‌اند که روان‌گسسته‌گرایی منجر به ضعف در تنظیم رفتار و کنترل تکانه می‌شود که این امر نوجوانان را در معرض خطر بالاتر برای تجربه مصرف مواد قرار می‌دهد. این رفتار شامل بی‌توجهی به پیامدهای بلندمدت اعمال و انجام رفتارهای اجتناب‌ناپذیر پرخطر است که در نهایت زمینه‌ساز گرایش به مواد مخدر و سایر رفتارهای ناسالم می‌شود (دی‌ویت^۱، ۲۰۰۹). از منظر محیط خانوادگی، والدینی که ویژگی‌های روان‌گسسته‌گرایی را نشان می‌دهند معمولاً در ایجاد محیطی پایدار و قانون‌مند ناتوانند. بی‌ثباتی رفتاری این والدین موجب تناقض در رفتارها و واکنش‌هایشان می‌شود که نوجوانان را دچار سردرگمی و ناپایداری عاطفی می‌کند. این ابهام رفتاری با ضعف در نظارت بر فرزندان و نبود قوانین محکم رفتاری همراه است که از عوامل شناخته شده افزایش خطر اعتیاد به شمار می‌روند (کاپتانوویچ^۲ و همکاران، ۲۰۲۰). از طرف دیگر، چنین پدرانی معمولاً نمی‌توانند نقش حمایتی مؤثر و تنظیم هیجانات فرزندان را بر عهده بگیرند که این امر نوجوانان را در برابر فشارهای روانی، هیجانی و رفتاری نایمن‌تر می‌سازد (جیانهووا^۳ و همکاران، ۲۰۲۵). مطالعات در زمینه اختلالات شخصیتی نشان داده است افرادی که ویژگی‌های بارز روان‌گسسته‌گرایی دارند به دلیل تجربه احساس پوچی، ناپایداری هیجانی و ناتوانی در مدیریت استرس‌های روزمره بیشتر آماده پذیرش مصرف مواد مخدر و گرایش به رفتارهای تکانشی و پرخاشگرانه هستند (استسیو^۴ و همکاران، ۲۰۲۳). ظهور تکانشگری و پرخاشگری به عنوان مؤلفه‌های مهم روان‌گسسته‌گرایی نقش کلیدی در افزایش خطر اعتیاد ایفا می‌کند. این ویژگی‌ها موجب

بر آورد نادرست از موقعیت‌ها و واکنش‌های هیجانی بی‌رویه می‌شوند که نوجوان را در مسیر مصرف مواد قرار می‌دهد. از سوی دیگر، روان‌گسسته‌گرایی در والدین با ضعف در مهارت‌های فرزندپروری و سلامت روان رابطه دارد، به گونه‌ای که فرزندان این والدین علاوه بر مشکلات مستقیم رفتاری کمتر از حمایت عاطفی و حکمرانی مؤثر برخوردارند که این خود به افزایش خطر اعتیاد در آنان می‌انجامد (ووچکویچ^۱ و همکاران، ۲۰۲۱). بنابراین، عدم توانایی والدین در ایجاد شرایط خانوادگی پایدار و حمایتی نوجوانان را در معرض آسیب‌پذیری‌های بیشتری از نظر روان‌شناختی و رفتاری قرار می‌دهد.

در مجموع، این سه بعد شخصیتی پدران از طریق مکانیسم‌های نظری مختلف از جمله مدل‌سازی رفتاری ناسازگار، ایجاد محیط خانوادگی پراسترس و فاقد ساختار، تضعیف نظارت و دلبستگی ایمن، و تشویق به تکانشگری بستر مساعدی را برای افزایش آمادگی برای اعتیاد فراهم می‌کنند. بنابراین، توجه به ویژگی‌های شخصیتی پدران در پیشگیری و مداخلات خانوادگی محور می‌تواند نقش مؤثری در کاهش خطر اعتیاد در نوجوانان ایفا کند.

مطالعه حاضر دارای محدودیت‌هایی بود. به طور مثال، ماهیت علی-مقایسه‌ای پژوهش حاضر امکان استنتاج روابط علی دقیق را دشوار می‌سازد. بنابراین، پیشنهاد می‌شود در مطالعات آینده از روش‌های طولی یا آزمایشی استفاده شود تا بتوان روابط علی بین متغیرها را با دقت بیشتری بررسی کرد. به کارگیری پرسش‌نامه‌های خودگزارشی در پژوهش احتمال ارائه پاسخ‌های غیرواقعی یا تحریف‌شده از سوی آزمودنی‌ها را افزایش می‌دهد. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی از روش‌های تکمیلی مانند مصاحبه‌های ساختاریافته، مشاهده رفتاری یا گزارش‌های والدین و معلمان استفاده شود تا دقت و اعتبار یافته‌ها افزایش یابد. در پژوهش حاضر، تفاوت‌های جنسیتی در نظر گرفته نشد و نمی‌توان یافته‌ها را به طور دقیق برای هر دو جنس تعمیم داد. پیشنهاد می‌شود که در مطالعات آینده تأثیر متغیر جنسیت بررسی شده و تفاوت‌های احتمالی میان پسران و دختران از نظر آمادگی برای اعتیاد و ویژگی‌های شخصیتی والدین مورد تحلیل قرار گیرد. با توجه به یافته‌های

پژوهش، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌های پیشگیری از اعتیاد در نوجوانان، علاوه بر تمرکز بر مهارت‌های فردی آنان، به آموزش و مداخلات روان‌شناختی برای والدین نیز توجه ویژه‌ای داشته باشند. برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای والدین با هدف آگاهی‌بخشی درباره تأثیر ویژگی‌های شخصیتی آن‌ها بر فرزندانشان، آموزش راهکارهای تنظیم هیجان و بهبود سبک‌های فرزندپروری می‌تواند به کاهش گرایش نوجوانان به اعتیاد کمک کند. همچنین، مشاوره‌های خانوادگی و مداخلات مبتنی بر کاهش روان‌آزرده‌گرایی و تقویت ویژگی‌های مثبت شخصیتی در والدین می‌تواند به عنوان یک راهکار مؤثر در پیشگیری از اعتیاد نوجوانان به کار گرفته شود.

تشکر و قدردانی

از تمامی شرکت‌کنندگان پژوهش و کسانی که در مراحل مختلف یاری‌گر اجرای مطالعه بودند، صمیمانه سپاسگزاری می‌گردد.

منابع

احمدی، محسن؛ نجفی، محمود؛ حسینی‌المدنی، سیدعلی و عاشوری، آلاله (۱۳۹۱). مقایسه سبک‌های دفاعی و ویژگی‌های شخصیتی در افراد معتاد و عادی. *فصلنامه اعتیادپژوهی*، ۶(۲۳)، ۵۱-۳۹.

امان‌اللهی، عباس؛ اصلانی، خالد؛ مضری ابراهیمی، ناصر و درخور، فاطمه (۱۳۹۲). بررسی رابطه‌ی عملکرد خانواده و ویژگی‌های شخصیتی با آمادگی اعتیاد. *مشاوره کاربردی*، ۳(۱)، ۶۳-۷۶.

اینانلو، مریم؛ بشر دوست، سیمین و ابوالعالی‌الحسینی، خدیجه (۱۴۰۱). ارائه الگوی پیش‌بینی اعتیاد به بازی‌های آنلاین بر اساس ویژگی‌های شخصیتی هگزاکو و رابطه والد-فرزند با میانجی‌گری تکانشگری. *خانواده درمانی کاربردی*، ۳(۱)، ۳۱۰-۲۸۵.

حسینی کتکی، سیده زهره؛ نجفی، محمود و محمدی‌فر، محمد علی (۱۳۹۵). مقایسه ناگویی خلقی، سرشت و منش و پرخاشگری در معتادان و افراد عادی. *تحقیقات علوم رفتاری*، ۱۴(۴)، ۴۶۳-۴۵۵.

خیراللهی، مارال؛ خیاط‌زاده ماهانی، محمد؛ نوری ممینی، نسیم و مرادی، مریم (۱۴۰۳). بررسی ارتباط بین وضعیت پاسخگویی مراکز توان‌بخشی با عوامل دموگرافیک و ویژگی‌های شخصیتی مراجعه‌کنندگان این مراکز در شهر اهواز. *مجله علمی پزشکی جندی شاپور*، ۲۳(۵)، ۴۳۴-۴۲۵.

زرگر، یدالله (۱۳۸۵). ساخت مقیاس ایرانی آمادگی اعتیاد. دومین کنگره انجمن روان‌شناسی ایران، تهران.

ستاد مبارزه با مواد مخدر و دفتر مقابله با مواد و جرم سازمان ملل (۱۴۰۲). گزارش ملی مرور وضعیت مواد مخدر در جمهوری اسلامی ایران. تهران.

عامری، نرجس و نجفی، محمود (۱۴۰۴). مدل‌یابی گرایش به عود مصرف مواد براساس ذهن آگاهی با نقش میانجی خودمهارگری و شفقت به خود در افراد وابسته به مواد. فصلنامه اعتیادپژوهی، ۱۹ (۷۶)، ۲۴۳-۲۱۹.

قدرتی، علی؛ محمدی‌پور، محمد و مفاخری، عبدالله (۱۴۰۱). رابطه سبک‌های فرزندپروری و خودکارآمدی با گرایش به مواد مخدر در دانشجویان: نقش میانجی تکانشگری. فصلنامه اعتیادپژوهی، ۱۶ (۶۳)، ۶۴-۴۳.

کرمی‌راد، بهنام؛ زرگر، یدالله و مهرابی زاده هنرمند، مهناز (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر آمادگی اعتیاد در دانشجویان. فصلنامه اعتیادپژوهی، ۸ (۳۲)، ۵۰-۳۷.

گودرزی، سعید و اله‌دادی، نورالدین (۱۴۰۳). پیش‌بینی میزان گرایش به مصرف مواد مخدر بر اساس عوامل فرهنگی، اجتماعی و خانوادگی در دانشجویان. فصلنامه اعتیادپژوهی، ۱۸ (۷۲)، ۱۸۸-۱۶۹.

References

- Bucher, M. A., Suzuki, T., & Samuel, D. B. (2019). A meta-analytic review of personality traits and their associations with mental health treatment outcomes. *Clinical Psychology Review, 70*, 51-63.
- Canale, N., Elgar, F. J., Pivetta, E., Galeotti, T., Marino, C., Billieux, J., ... & Vieno, A. (2025). Problem gaming and adolescents' health and well-being: Evidence from a large nationally representative sample in Italy. *Computers in Human Behavior, 168*, 108644.
- Chou, H. L., Chou, C., & Chen, C. H. (2016). The moderating effects of parenting styles on the relation between the internet attitudes and internet behaviors of high-school students in Taiwan. *Computers & Education, 94*, 204-214.
- Conrod, P., Stewart, S. H., Seguin, J., Pihl, R., Masse, B., Spinney, S., & Lynch, S. (2025). Five-year outcomes of a school-based personality-focused prevention program on adolescent substance use disorder: a cluster randomized trial. *American Journal of Psychiatry, 182*(5), 473-482.
- De Wit, H. (2009). Impulsivity as a determinant and consequence of drug use: a review of underlying processes. *Addiction Biology, 14*(1), 22-31.

- Elahinezhad, M., Ebrahimi Moghadam, H., & Davari, R. (2023). Structural Equation Modeling of Schema with Readiness of Addiction with the Mediator Variables Stress Coping Strategies and Cognitive Regulation of Emotion in Addicts with Drug Rehabilitation. *Journal of Community Health Research*, 12(1), 60-69.
- Escamilla, I., Juan, N., Benito, A., Castellano-García, F., Rodríguez-Ruiz, F., & Haro, G. (2024). Substance Addiction in Adolescents: Influence of Parenting and Personality Traits. *Brain Sciences*, 14(5), 449.
- Eysenck, H. J., & Eysenck, S. B. G. (1975). *Manual of the Eysenck Personality Questionnaire (junior & adult)*. Hodder and Stoughton Educational.
- Fisher, S., Hsu, W. W., Zapolski, T. C., Malone, C., Caldwell, B., & Barnes-Najor, J. (2025). The Role of Parents in Early Adolescent Substance Use: A Longitudinal Investigation. *The Journal of Early Adolescence*, 45(6), 746-768.
- Franken, I. H., & Prinzie, P. (2025). Adolescent extraversion and agreeableness predict adult alcohol use: A 22-Year prospective study. *Addictive Behaviors*, 165, 108303.
- Hosseini, J., Shojaeefar, E., Pooladgar, P., Aliakbari, F., Ganji, M., Hamdieh, M., ... & Fashami, M. A. (2022). Prevalence of substance use among Iranian male adolescents: Systematic review and meta-analysis. *Health Science Reports*, 5(6), e885.
- Hummel, A., Shelton, K. H., Heron, J., Moore, L., & van den Bree, M. B. (2013). A systematic review of the relationships between family functioning, pubertal timing and adolescent substance use. *Addiction*, 108(3), 487-496.
- Jianhua, H., Su, X., & Shuhui, X. (2025). Parent-child attachment and adolescent problematic behavior: the mediating effect of legal emotions. *Frontiers in Psychology*, 16, 1546895.
- Kapetanovic, S., Skoog, T., Bohlin, M., & Gerdner, A. (2020). Does one size fit all?—Linking parenting with adolescent substance use and adolescent temperament. *Journal of Research on Adolescence*, 30 (Suppl 2), 443-457.
- Li, X., Shi, K., Zhang, J., Cao, T., & Guo, C. (2024). A family dynamics theory perspective on parenting styles and children's aggressive behavior. *BMC Psychology*, 12(1), 697.
- Manhica, H., Lundin, A., Wennberg, P., & Danielsson, A. K. (2024). Parental substance use disorders and psychiatric conditions in offspring: A Swedish population-based cohort study with over 1,000,000 individuals. *Journal of Psychiatric Research*, 179, 156-162.
- Minkov, M., Sokolov, B., Tasse, M. A., Jamballuu, E., Schachner, M., & Kaasa, A. (2022). The Big Five and Big Two personality factors in Mongolia. *Frontiers in Psychology*, 13, 917505.

- Nolan-Cody, H., & Scharp, K. M. (2024). (Mal) adaptive sibling self and other communicative resilience in the context of parental substance use. *Journal of Communication*, 74(2), 145-159.
- Pinquart, M., & Gochaliyev, Z. (2025). Associations of Parental Warmth with Substance Use in the Offspring: A Meta-Analysis. *International Journal of Mental Health and Addiction*. <https://doi.org/10.1007/s11469-025-01488-0>
- Pinquart, M., & Lauk, J. (2025). Associations of parenting styles with substance use in the offspring—A systematic review and meta-analysis. *Drug and Alcohol Review*, 44(1), 133-143.
- Reynolds, M., Kirisci, L., & Tarter, R. (2023). Substance use disorder is the outcome of deviant socialization: A prospective investigation spanning childhood to adulthood. *Pharmacology Biochemistry and Behavior*, 227, 173585.
- Ribas, L. H., Montezano, B. B., Nieves, M., Kampmann, L. B., & Jansen, K. (2024). The role of parental stress on emotional and behavioral problems in offspring: a systematic review with meta-analysis. *Jornal de Pediatria*, 100(6), 565-585.
- Robson, D. A., Allen, M. S., & Laborde, S. (2023). Parent personality traits and problem behavior in adolescence: The mediating role of adolescent personality. *Journal of Adolescence*, 95(5), 922-932.
- Ryan, K. A., Han, P., Zhang, Y., Marshall, D. F., Yocum, A. K., McInnis, M. G., & Zollner, S. (2021). Stability of personality traits in bipolar disorder: Findings from a longitudinal cohort. *Journal of Affective Disorders*, 283, 1-10.
- Shi, X., & Wang, J. (2017). Family functioning and Internet addiction among Chinese adolescents: The mediating roles of self-esteem and loneliness. *Computers in Human Behavior*, 76, 201-210.
- Stetsiv, K., McNamara, I. A., Nance, M., & Carpenter, R. W. (2023). The co-occurrence of personality disorders and substance use disorders. *Current Psychiatry Reports*, 25(11), 545-554.
- Tehrani, H. D., Yamini, S., & Vazsonyi, A. T. (2024). Parenting styles and Big Five personality traits among adolescents: A meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, 216, 112421.
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2024). *World drug report 2024*. United Nations.
- Vanchugova, D., Norman, H., & Elliot, M. J. (2022). Measuring the association between fathers' involvement and risky behaviours in adolescence. *Social Science Research*, 108, 102749.
- Vučković, S., Ručević, S., & Ajduković, M. (2021). Parenting style and practices and children's externalizing behaviour problems: Mediating role of children's executive functions. *European Journal of Developmental Psychology*, 18(3), 313-329.

- Weed, N. C., Butcher, J. N., McKenna, T., & Ben-Porath, Y. S. (1992). New measures for assessing alcohol and drug abuse with the MMPI-2: The APS and AAS. *Journal of Personality Assessment*, 58(2), 389-404.
- Xiang, J., Peng, F., Jiao, J., Tan, T., Liu, L., Chen, M., ... & Liu, S. (2025). Health risk behaviors, depressive symptoms and suicidal ideation among college students: A latent class analysis in middle China. *Journal of Affective Disorders*, 375, 205-213.

